

Samen zorgen voor mensen met

autisme

**EXPERTISENETWERK AUTISME
AMSTERDAM**

Brandende kwesties in de GGZ voor jongeren met autisme in Amsterdam

Expertisenetwerk Autisme Amsterdam

23 september 2021

**Samen sterk
voor zorg & welzijn**

Opening

Amy Hopmans, dagvoorzitter

Mariët van IJzendoorn, voorzitter netwerk

Typ je antwoord in de chat:

1. Met welke doelgroep werk je?

Wat hoop je dat deze bijeenkomst je brengt?

Programma

- 12.00** Welkom & introductie Expertisenetwerk Autisme Amsterdam
Amy Hopmans, dagvoorzitter, teamleider autisme bij Level en Mariët van IJzendoorn, voorzitter Expertisenetwerk Autisme Amsterdam.
- 12.15** Jongerenproblematiek in tijden van Corona
Yvette Hoebink, Klinisch psycholoog i.o. Polikliniek Jongvolwassenen, GGZ inGeest.
- 12.40** Crisis en suïcidaliteit onder jongeren
Julie Verschure, projectmanager en aandacht functionaris suicide bij GGZ inGeest
- 13.05** **Pauze**
- 13.20** Autisme en camouflage bij meisjes en jonge vrouwen
Audrey Mol, klinisch psycholoog Dr Leo Kannerhuis en auteur boek 'Lifehacks voor meiden met autisme' (2021)
- 13.45** Afsluiting
Amy Hopmans, dagvoorzitter
- 14.00** **Einde**

Leden netwerk

Jongvolwassenen, Autisme en Corona

23 september 2021

Yvette Hoebink

**ggz
ingeest**
samen
op eigen
wijze

Voorstellen..

Yvette Hoebink

GZ-Psycholoog in opleiding tot Klinisch Psycholoog

Poli Jongvolwassenen Amsterdam

GGZinGeest

Agenda

Psychische klachten

tijdens corona

Jongvolwassenen

tijdens corona

Autisme

tijdens corona

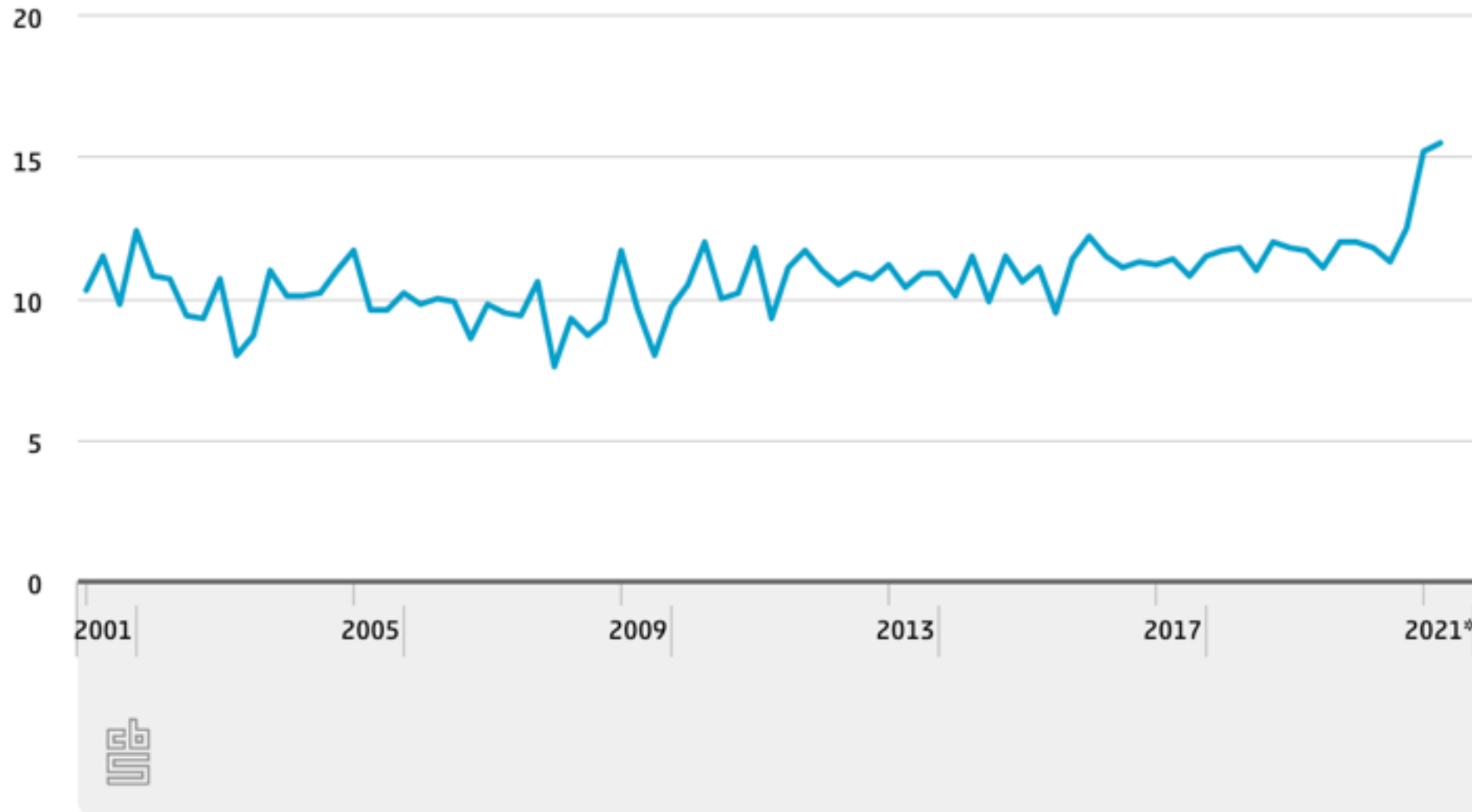
Psychische klachten tijdens corona

Mentale gezondheid

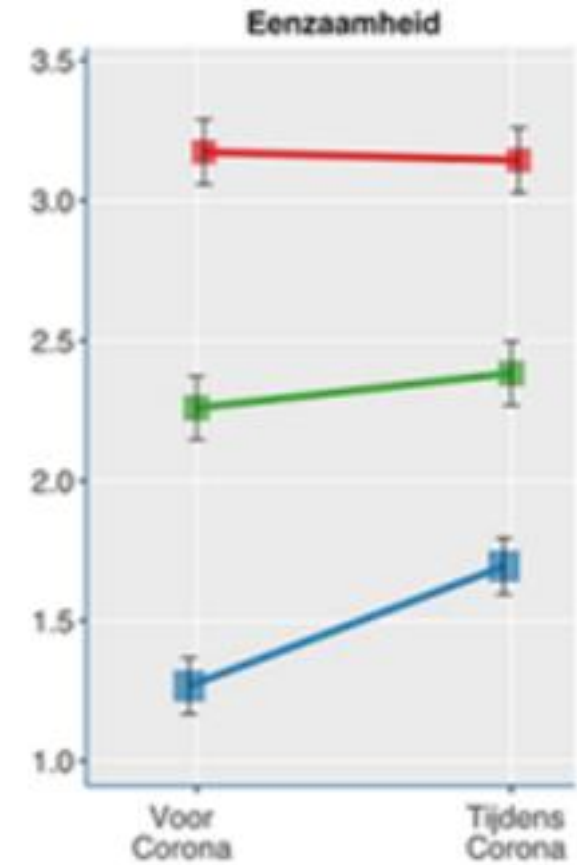
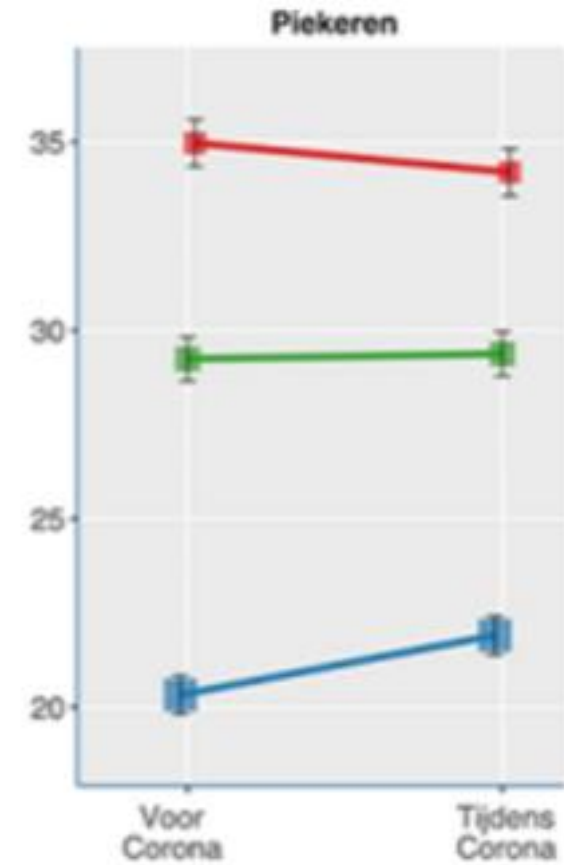
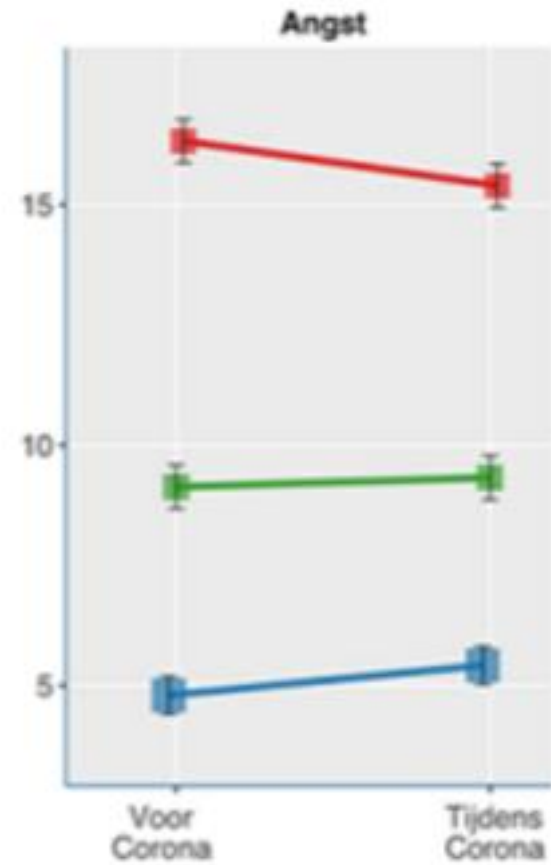
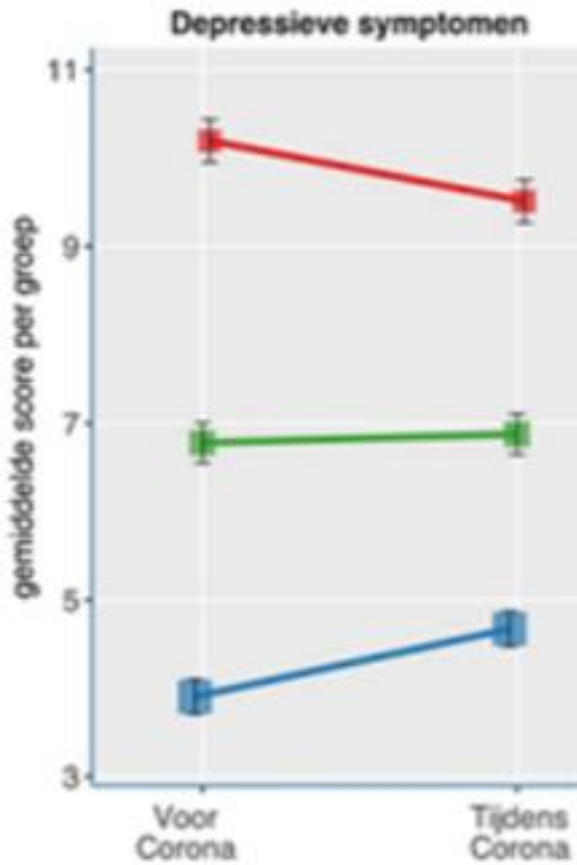
% psychisch ongezond, 12 jaar en ouder

* voorlopige cijfers

CBS, 2021

- met langer bestaande psychiatrische aandoening(en) (380 deelnemers)
- met korter bestaande psychiatrische aandoening(en) (396 deelnemers)
- geen recente psychiatrische aandoening (700 deelnemers)

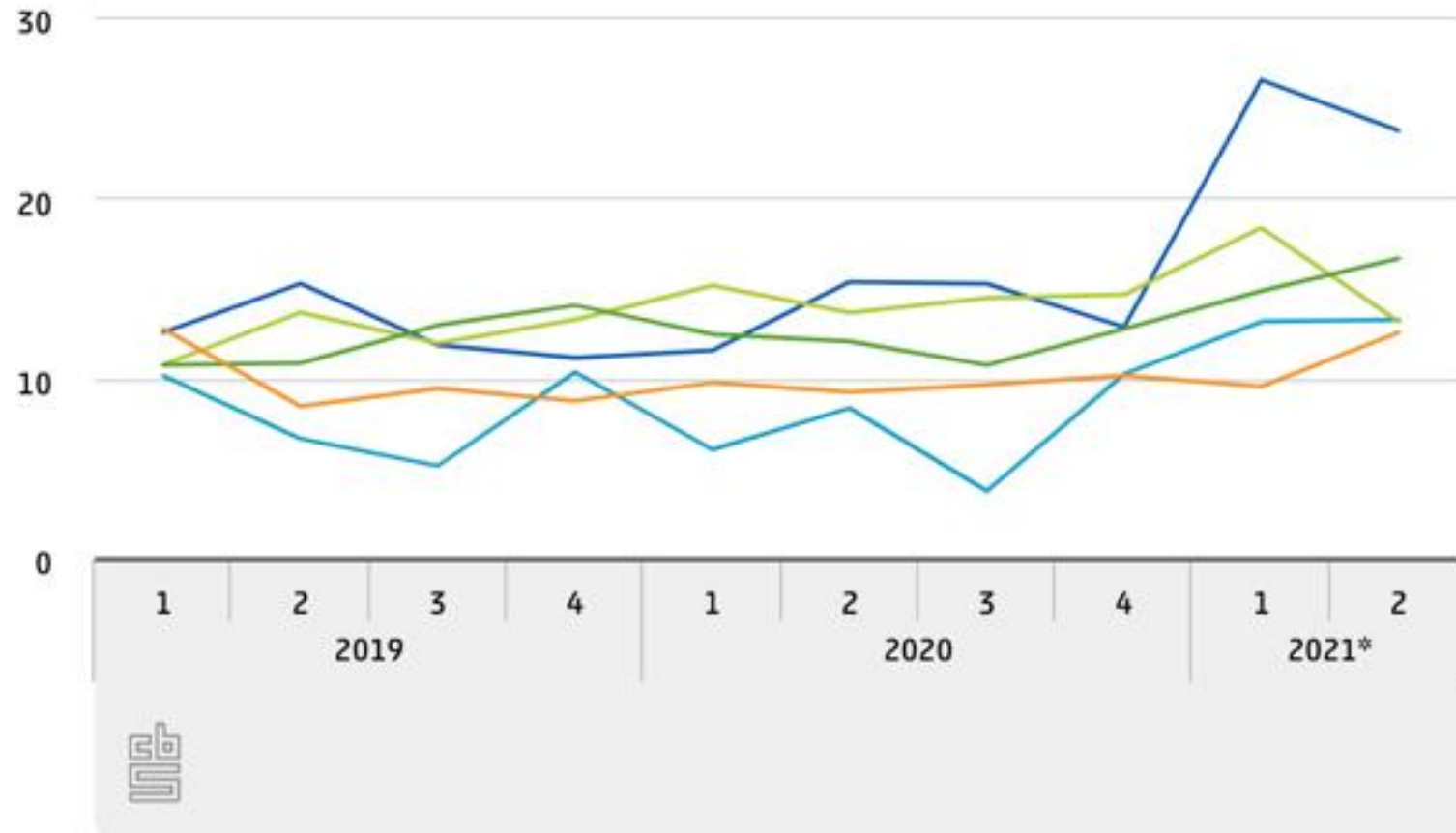
*NESDA, 2020

Mentale gezondheid naar leeftijd

% psychisch ongezond

- 12 tot 18 jaar
- 18 tot 25 jaar
- 25 to 40 jaar
- 40 tot 65 jaar
- 65 jaar of ouder

* voorlopige cijfers

CBS, 2021

Jongvolwassenen tijdens corona

Jongvolwassenen tijdens Corona

Van de club naar de wattenstaaf: jongeren balen, vooral dat zij de schuld krijgen

Het is de afgelopen dagen een komen en gaan van jongeren in de teststraten. De politiek wijst naar te onvoorzichtige jongeren, maar die kaatsen op hun beurt de bal terug.

*Gelderlander, 2021

Psychische klachten jongvolwassenen

1e helft 2021

1 op 4 jongvolwassenen (18-25jr)

Stijging 10 % tov 2020

Groot gemis: Veiligheid, vrijheid, experimenteerruimte

Jongvolwassenen tijdens Corona

Supportlijn allesisoké = kindertelefoon 18-24 jr

Meer zorgen

Minder werk/ Studievertraging

Eenzamer

Meer binnen + minder beweging

Gamen/beeldschermmedia

KOPP problematiek ernstiger - geïsoleerd

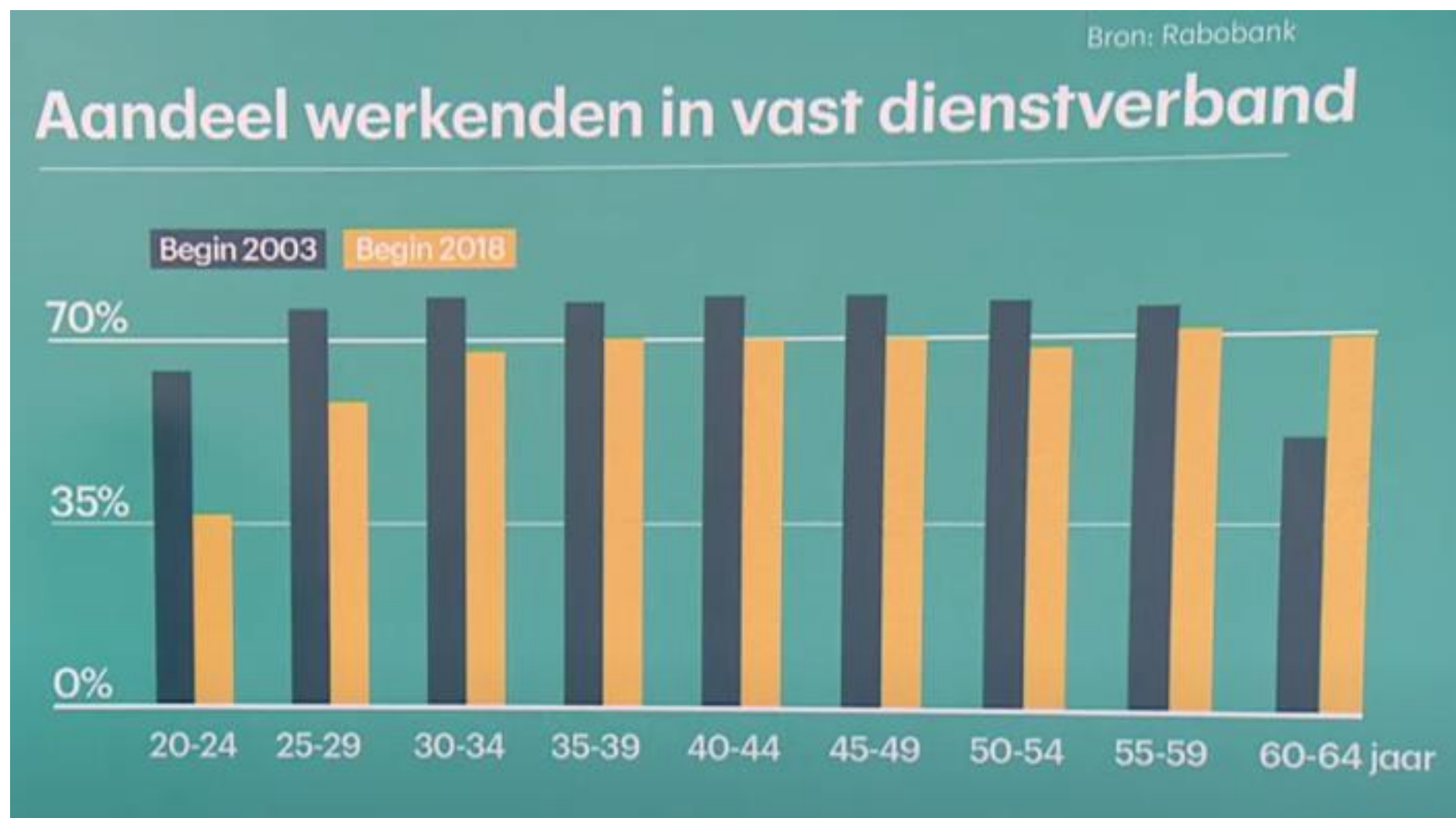

Jongvolwassenen tijdens Corona

*RTL-Z, Nibud

Jongvolwassenen tijdens Corona

*RTL-Z,
Rabobank

ggz
ingeest
samen
op eigen
wijze

Jongvolwassenen tijdens Corona

Bedreigde identiteitsontwikkeling

Kansenongelijkheid

NEET; Not in Employment, Education or Training 5,2 > 5,9% in 2020

Groter risico: langdurige werkloosheid, uitkeringsafhankelijkheid, armoede/schulden,

Dakloosheid, psychische problemen en een sociaal isolement.

Verlies aan arbeidspotentieel, vergroot de kans afglijden naar criminaliteit en/of radicaliseren.

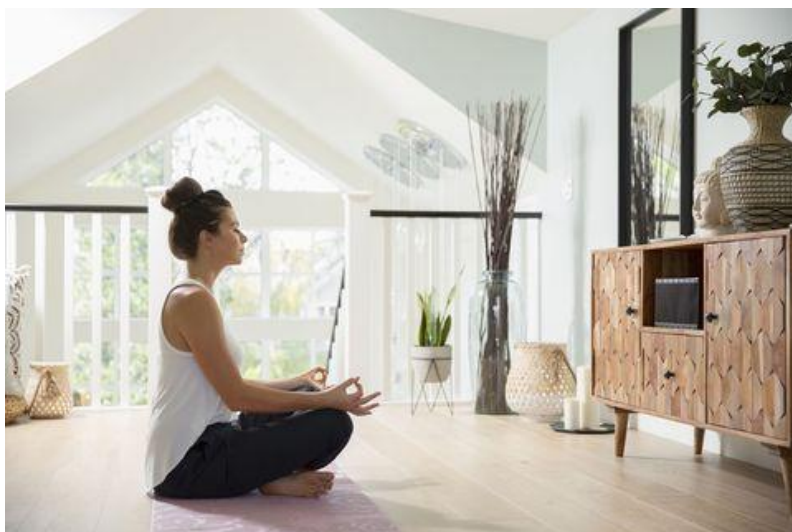
ggz
ingeest
samen
op eigen
wijze

Autisme tijdens corona

Autisme tijdens Corona

Individueel bepaald

Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag
						
						
Picto van de week:						

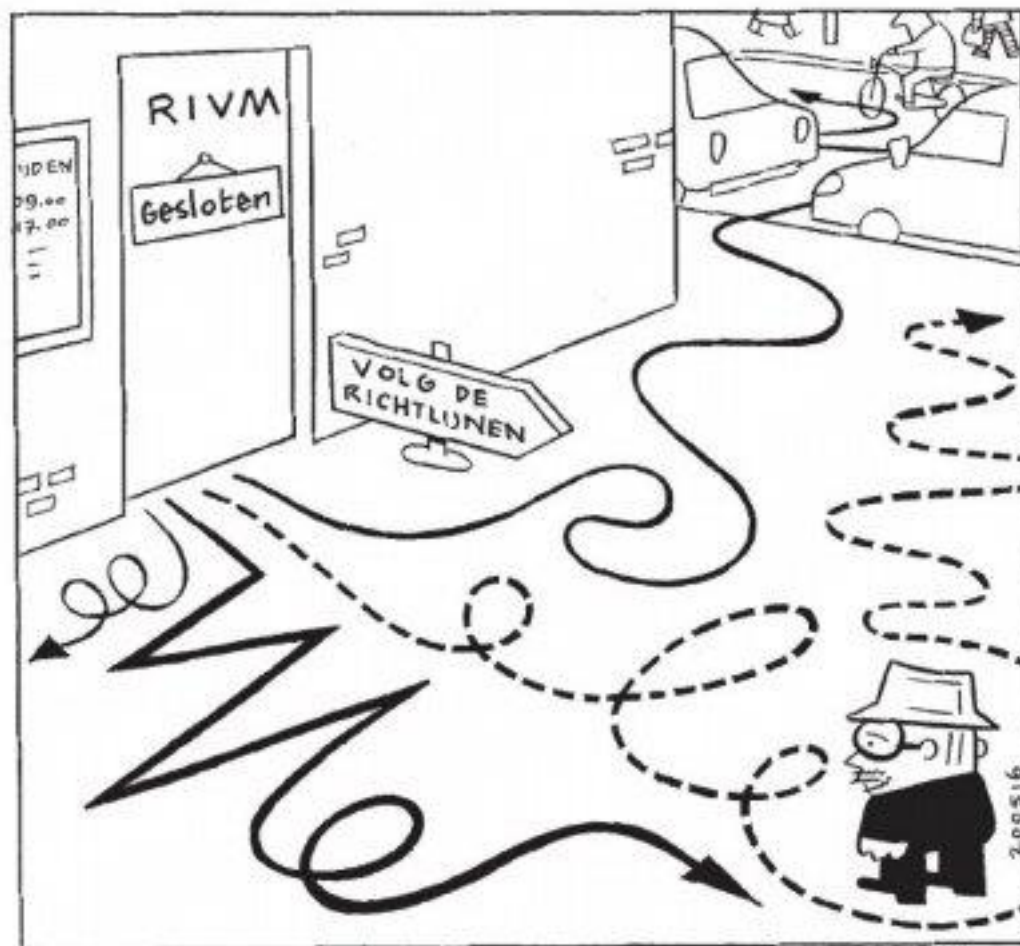

Autisme tijdens Corona

Zorg / ondersteuning

Regelgeving

SIGMUND PETER DE WIT

Autisme tijdens Corona

Flexibiliteit

Prikkels

Eenzaamheid

Structuur

Autisme tijdens Corona

Nederlands Autisme Register (NAR)

Onderzoek naar impact corona op kinderen en jongeren met ASS

Start zomer 2020

Jovo - ASS tijdens Corona

Individueel bepaald

Wees alert op psychische klachten

Vraag ernaar

Praktische ondersteuning

Verwijzen - Ketenzorg

Bedankt voor jullie aandacht!

Vragen?

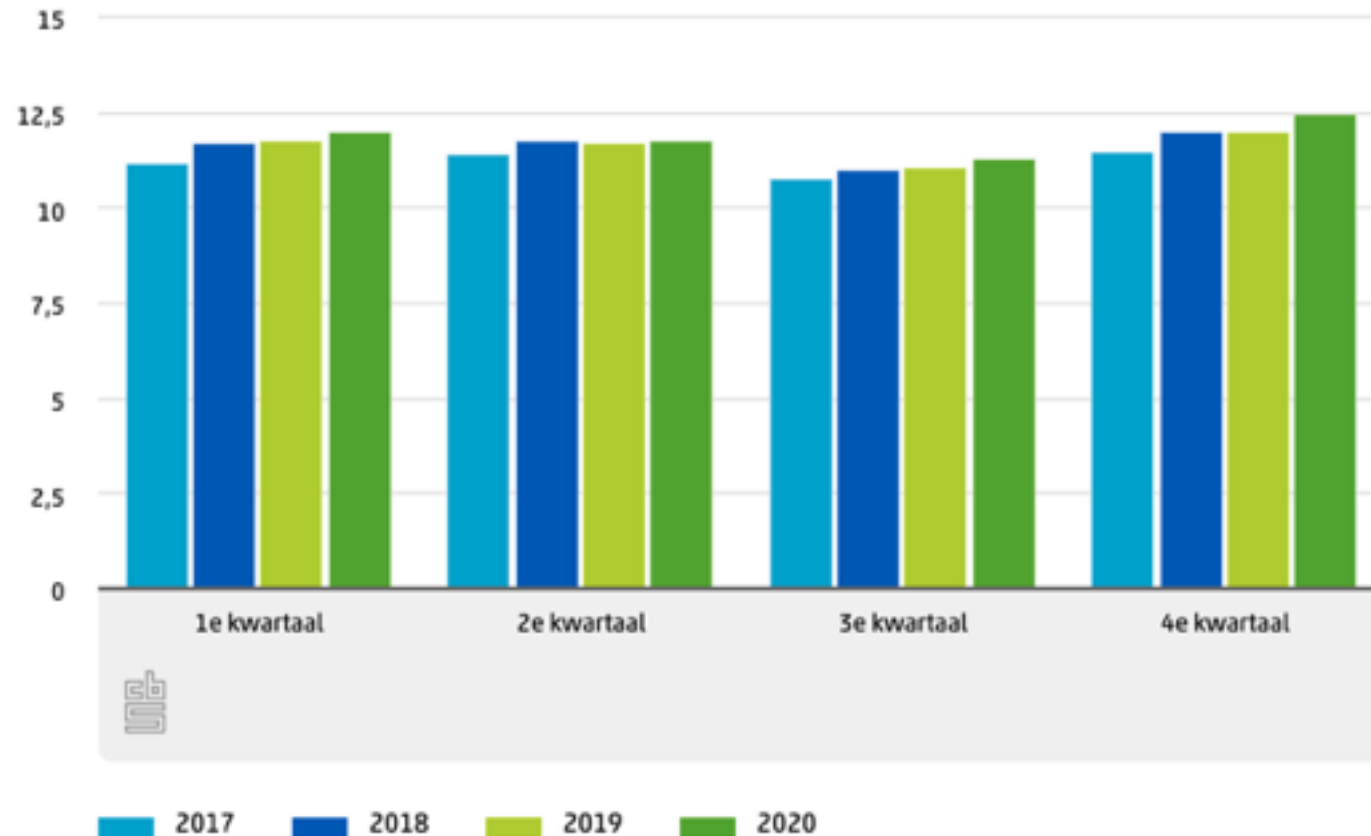
Psychische klachten tijdens corona

Psychische ongezondheid

% personen van 12 jaar of ouder

Eind 2020 pas zichtbaar

CBS

Suïcidepreventie

23 september 2021

Julie Verschure

**ggz
ingeest**
samen
op eigen
wijze

Suïcidepreventie

Projectleider en ambassadeur suïcidepreventie binnen GGZ inGeest
Nabestaande na suïcide vader

- Sterrolhouders suïcidepreventie
- Suïcide Risico Taxatie (SRT)
- Dialoogsessies
- Casuïstiek bespreking
- Actie netwerk suïcidepreventie Kennemerland
- Bijdrage aan landelijke onderzoeksagenda

Maak het bespreekbaar

Denk je
weleens: 'Van
mij hoeft het
niet meer'

Als je niet bang bent om over de dood te praten, kun je het hebben over redenen om te blijven leven.

Als iemand zegt: 'Ja, ik denk weleens: van mij hoeft het niet meer.' Wat doe je dan?

- > Luister zonder oordeel
- > Blijf doorvragen
- > Toon begrip voor iemands gevoel
- > Zoek samen (en mogelijk met naasten) hulp, bij huisarts, psycholoog of 113

Denk je
weleens: 'Ik
wil zo niet
verder leven'

Suïcidaliteit onder jongeren

- Elke week overlijdt er momenteel gemiddeld 1 jongere door suïcide (Gilissen e.a., 2019)
- Suïcidaliteit is complex en heeft nooit één oorzaak. Suïcidaal gedrag ontstaat altijd door een wisselwerking tussen tal van omgevingsfactoren en individuele kenmerken.
- Ondanks unieke aanloop zijn er toch patronen te ontdekken: Pesterijen op school, gespannen thuissituatie, het gebruik van drugs en negatieve gevolgen na seksueel of fysiek misbruik.

Verschillen tussen jongens en meisjes:

Jongens

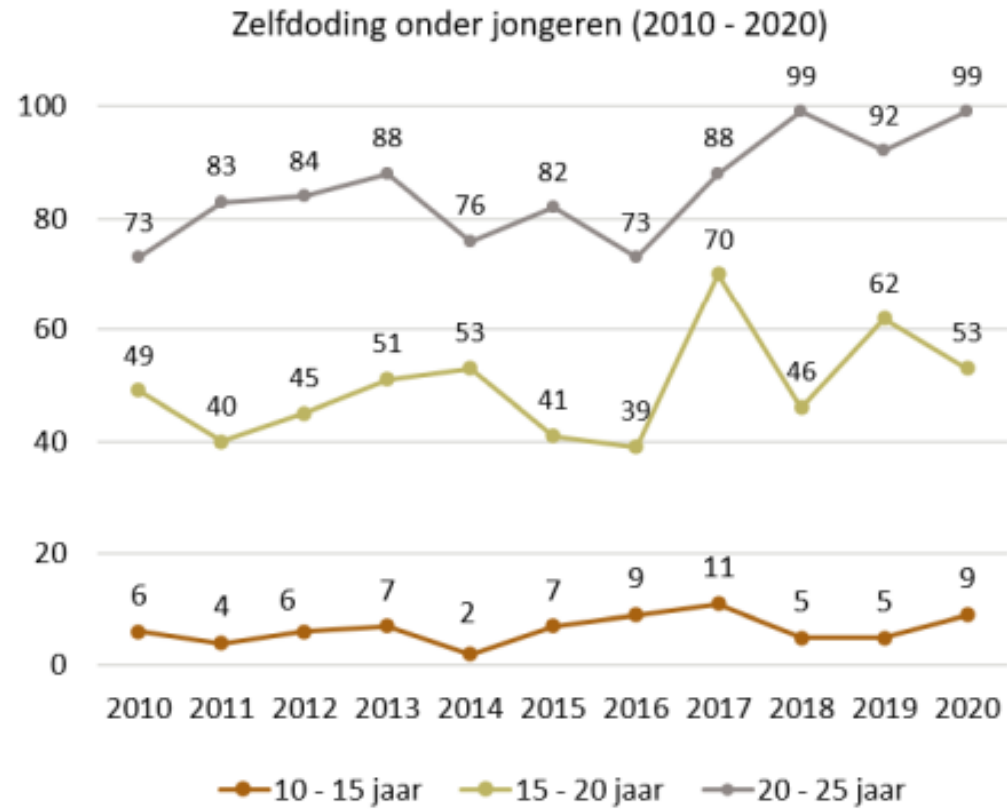
- vaak problemen op school
- weinig aansluiting bij leeftijdsgenoten of leraren door bijvoorbeeld autisme of adhd,
- relatief vaak gebruik van softdrugs

Meisjes

- onzekerheid en perfectionistisch
- in een neerwaartse spiraal terechtkomen door een opeenstapeling van psychische problemen, zelfbeschadiging en schoolverzuim

Maar ook genderproblematiek lijkt een rol te spelen

Aantal zelfdodingen onder jongeren

In 2020

62 suicides (<20 jaar)
99 suicides (20-29 jaar)

Training 'omgaan met suïcidale gedachten'

In deze training

Leer je in gesprek te gaan met mensen over hun suïcidale gedachten en gedrag. Door het bespreekbaar te maken kun je het verschil maken. Vaak zijn mensen wanhopig en zien ze de dood als oplossing voor hun problemen, terwijl ze eigenlijk zó niet verder willen leven.

Krijg je informatie over suïcidaal gedrag. Je leert wat suïcidaal gedrag is en hoe het werkt. Welke interventies kun je gebruiken en hoe kun je het suïcidale gedrag beïnvloeden. Hoe je er zelf mee om kunt gaan en je kijkt naar je eigen ervaringen en je opvattingen over suicide. Zo leer je hoe je dit bewust kunt gebruiken tijdens je werk en word je je bewust van jouw eigen professionele stijl.

De training sluit aan bij de praktijk omdat de nadruk ligt op oefenen met vaardigheden in praktijkgerichte simulaties met een trainingsacteur. Vandaag geleerd is morgen toegepast.

Interesse in deze training?

Vragen?

PAUZE

We beginnen weer om 13.20 precies

Autisme bij vrouwen

Over het vrouwelijk fenotype en camoufleren

Audrey Mol
23-09-2021

KennisQuizzzz

- ▶ Ga naar [Kahoot.it](https://kahoot.it)
- ▶ Vul in Spel-PIN: **5661022**

Vrouwen met autisme – de praktijk

- ▶ Autisme wordt bij vrouwen (nog altijd!) vaak niet herkend
- ▶ DSM5: ‘problemen uiteten zich bij meisjes subtieler met als risico onopgemerkt te blijven’
- ▶ Dikke dossiers, veel diagnoses en behandelingen zonder gewenst effect

Vrouwen met autisme – de praktijk

- ▶ Sociale stress! Best doen om sociaal te zijn. Sociale motivatie is hoog!
- ▶ Hoge lijdensdruk, vaak: zelfbeeld, angst, somberheid, burnout, wanhoop
- ▶ Overschatting en vertroebeling van het beeld (diagnostic overshadowing)
- ▶ Autismekkenmerken lijken subtieler, maar daarmee niet minder ernstig

Vrouwen met autisme – de diagnostiek

- ▶ Wat doen als diagnosticus?
 - Observeren, luisteren en doorvragen! Hoe zit het?
 - Energie/moeite die het kost om 'normaal' te doen
- ▶ Bij diagnostiek aandacht voor
 - Technische vaardigheden: aangeleerd/beredeneerd vs intuïtief
 - Hoeveel energie kost sociaal contact? Hoeveel tijd kost het te herstellen?
 - Specifiek doorvragen op rollen (bijv. huishouden, kinderen, moeders op schoolplein)

Vrouwen met autisme – aanwijzingen voor vrouwelijk fenotype (Lai ea, 2018; Hull ea, 2020)

- ▶ Vergeleken met autistische mannen lijkt het erop dat vrouwen met autisme, onder andere
 - Meer sociaal geïnteresseerd en sociaal gemotiveerd zijn
 - Meer vriendschappen hebben, maar wel van een andere kwaliteit
 - Minder repetitief gedrag/stereotype interesses en gedragingen vertonen
 - Anders maar wel intensief! Bijvoorbeeld collecties, handwerk, boeken, dieren (Greaves-Lord, 2016)
 - Grotere kwetsbaarheid voor internaliserende problematiek hebben
 - minder (externaliserende) gedragsproblemen
 - Beter en vaker hun sociale moeilijkheden en autismekennmerken kunnen camoufleren
 - 'normaal proberen te doen'

Maar let op!

- ▶ Autistische mannen camoufleren ook! (Lai et al., 2016)
- ▶ De kernkenmerken van autisme zijn hetzelfde voor mannen en vrouwen
 - andere uitingsvorm (gedrag)

camoufleren en autisme

Camoufleren – wat is het?

- ▶ Camoufleren = (on)bewuste strategieën gebruiken om autisme kenmerken te verbergen (Hull et al., 2017)
- ▶ Wanneer?
 - In situaties met een (impliciete en/of expliciete) gedragsnorm, en daar waar afwijken van die norm negatieve consequenties heeft
- ▶ Waarom? (Livingston et al., 2019)
 - Helpt bij het leggen en onderhouden van sociale contacten
 - Helpt volbrengen van je opleiding
 - Helpt bij het vinden van werk
 - Helpt om minder gepest te worden

Camoufleren – de keerzijde

- ▶ Bemoeilijkt het stellen van een juiste diagnose (Bargiela ea, 2016)
 - minder vaak verwezen voor onderzoek
 - krijgen minder vaak de juiste diagnose

- ▶ Camouflage lijkt samen te hangen met:
 - Verhoogde depressieve klachten (Lai et al., 2016; Cage et al., 2018; Hull et al., 2019)
 - Verhoogde angstklachten (Cage et al., 2019; Hull et al., 2019; Livingston et al., 2019)
 - Verlaagd algemeen welzijn (Hull et al., 2019)
 - Verhoogde suicidaliteit (Cassidy et al., 2019)
 - Burn out, stress, identiteitsverwarring (Mandy, 2019)

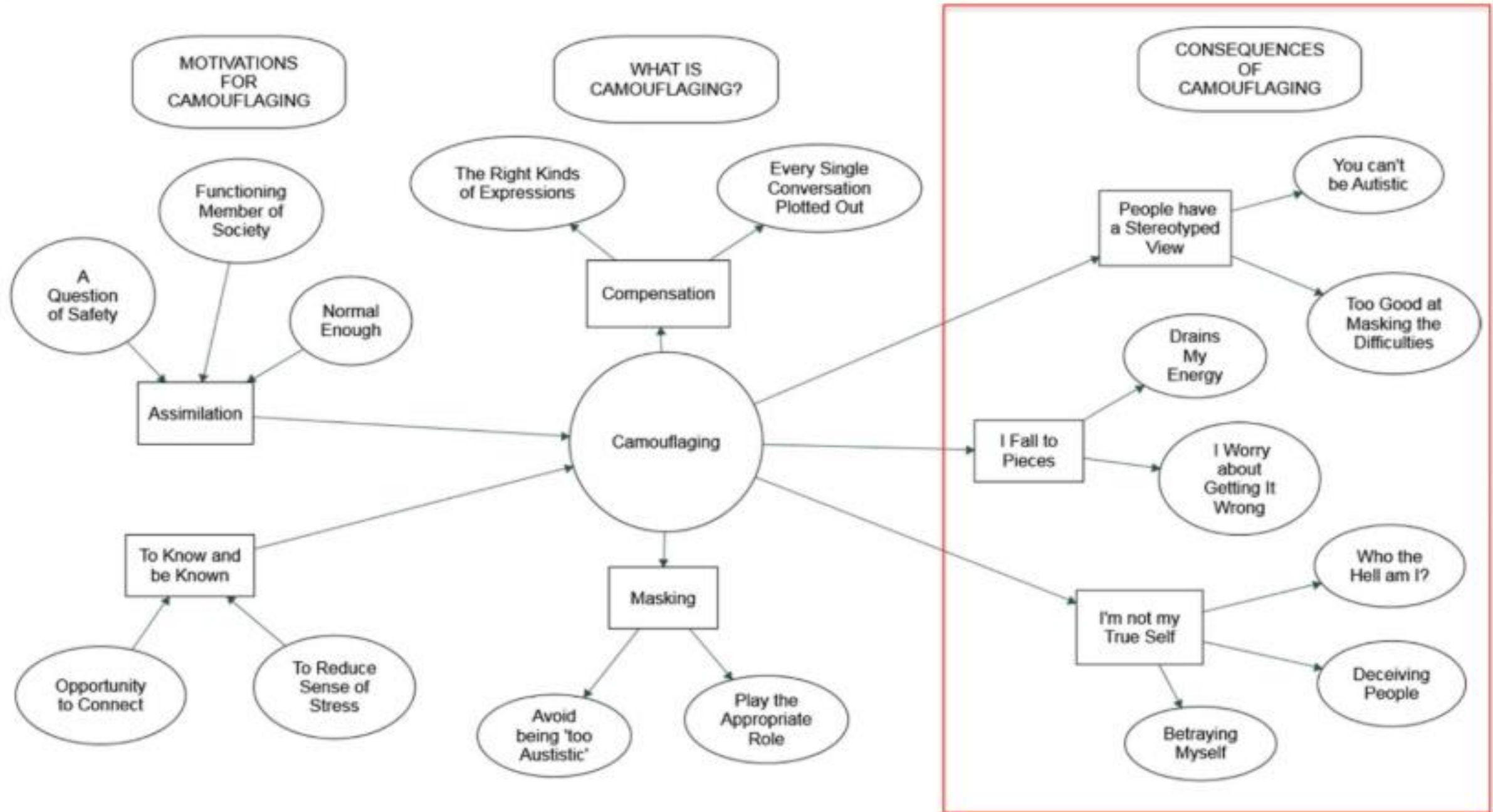

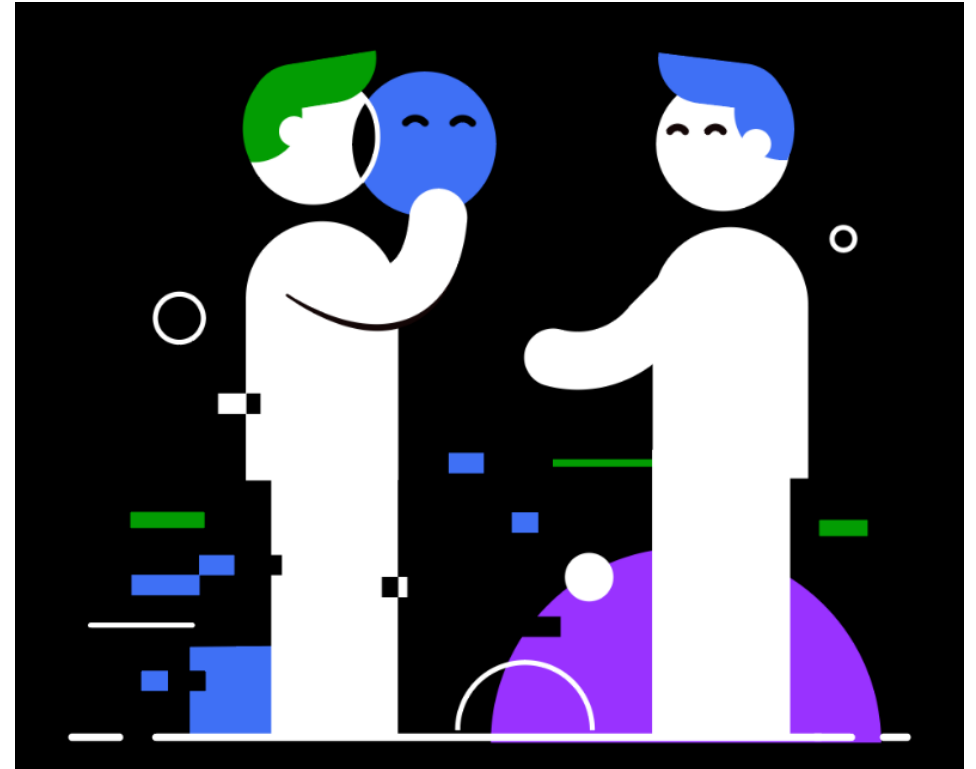
Fig. 1 Thematic map of the three stages (motivations, camouflaging, and consequences) of the camouflaging process. Themes are indicated by rectangles; subthemes by ovals

Promotieonderzoek autisme en camouflaging

- ▶ Wikke van der Putten, promovenda
- ▶ Hilde Geurts, promotor
- ▶ Audrey Mol, co-promotor

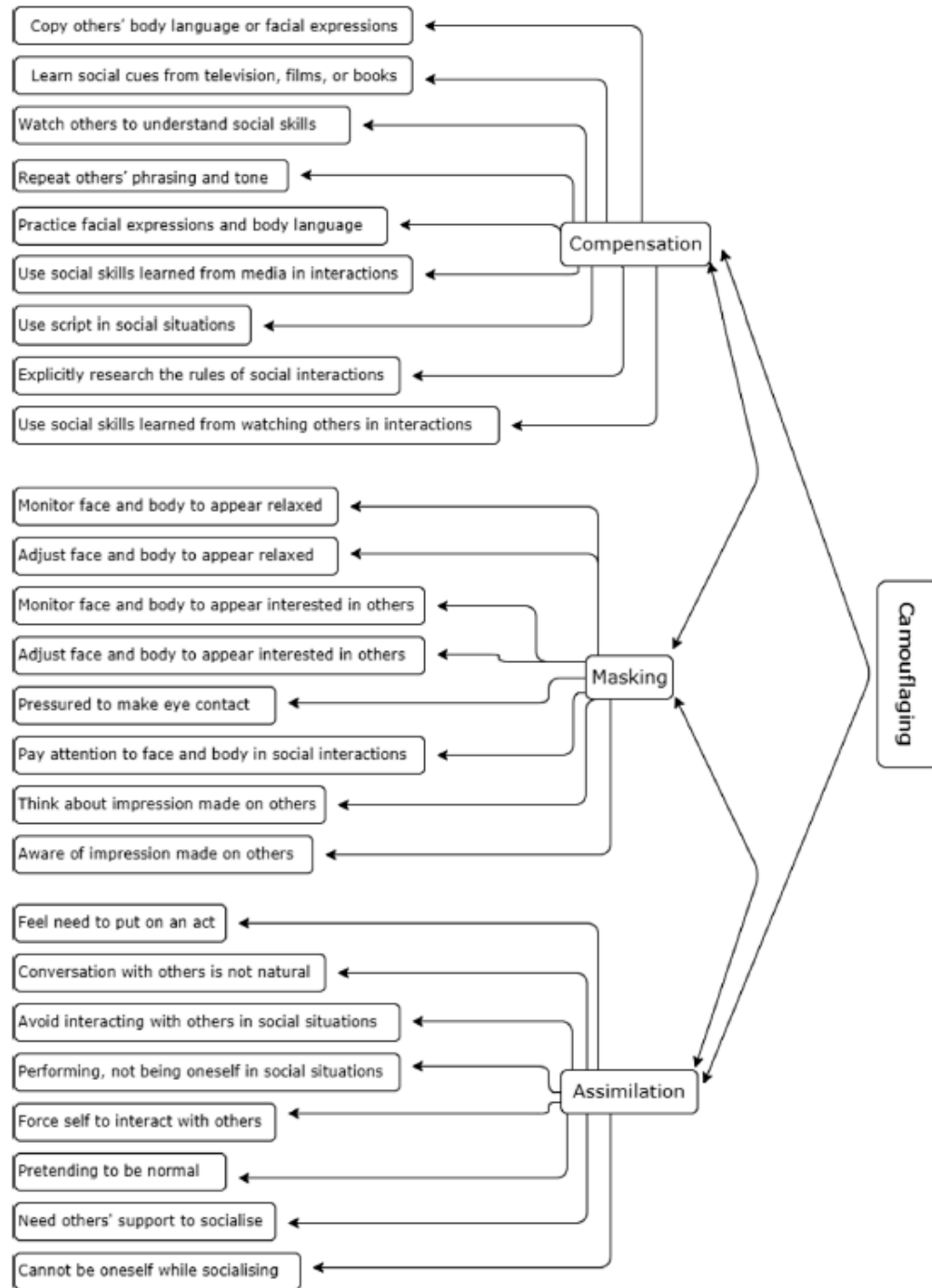
UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Camoufleren – Hoe meet je het?

- ▶ CAT-Q (Hull et al. 2019) bestaat uit 3 schalen:
 - Compenseren: strategieën gebruiken om te compenseren voor sociale moeilijkheden
 - Maskeren: het verbergen van autisme kenmerken
 - Assimileren: jezelf aanpassen aan anderen in sociale situaties om niet op te vallen

- ▶ CAT-Q-NL (Agelink van Rentergem, Radhoe & Geurts, 2018)
 - Nederlandse vertaling van CAT-Q (Hull et al., 2019)
 - 25 items; geheel mee oneens (1) tot geheel mee eens (7)
 - Psychometrische eigenschappen

Meisjes en vrouwen met autisme – de behandeling

- ▶ Verbeteren van kwaliteit van leven
- ▶ Leven zo inrichten zoals het bij je past: ‘jezelf mogen zijn’, rekening houden met...
- ▶ Individuele aanpak: welk (camouflage-)gedrag helpt je (niet)?
- ▶ Omgeving/systeem betrekken
- ▶ Psycho-educatie: aandacht voor hersteltijd

FANN –
Female autism network of the Netherlands

Female Autism Network of the Netherlands (FANN)

FANN Website: www.fann-autisme.nl

FANN LinkedIn groep

FANN Instagram

FANN Twitter

- Leidraad: aanstaand ouderschap en autisme
- Artikel: genderidentiteit en seksuele identiteit bij vrouwen met autisme
- Boek: Lifehacks voor meiden met autisme

Lifehacks voor meiden met autisme

Geschreven voor

- meisjes van 8-18 jaar met autisme
- hun vriendinnen, moeders & leerkrachten
- hulpverleners

Geschreven door

- Hulpverleners met en zonder ervaringsdeskundigheid

Over diverse thema's, zoals

- prikkels, samenwerken, huiswerk maken, roddelen, keuzestress, overprikkeling, ingewikkelde gevoelens, puberteit, kleding, make-up, verliefdheid & seksualiteit

Ina van Berckelaer-Onnes

Ik heb autisme, mijn hoofd werkt anders

#anderszijn #sociaalonthandig #overprikkeling #veranderingen

Meisjes met autisme voelen zich vaak onbegrepen. Ze voelen zich anders. Hoe komt dat toch?

Jamila (9 jaar) vertelt

Ik wil niet meer naar school. Onze meester is ziek en we hebben een nieuwe die alles anders doet. Hij heeft de klassenindeling helemaal veranderd en per les moeten we ook nog eens in andere groepjes gaan zitten.

Al dat geschuifel is heel lawaaiig, ik hoor en zie alles, mijn hoofd loopt helemaal vol. Elke dag gaat steeds weer anders. En als ik op een verkeerde plaats ga zitten, wordt hij boos op mij. De meester beweegt ook nog eens heel erg met zijn handen, hij loopt steeds door de klas en praat ook snel en veel. Hij zegt wel wat we moeten doen, maar hij schrijft de opdrachten niet op het bord. Ik weet dan niet wat ik moet doen. Alles is anders, alleen mijn jas kan ik nog op hetzelfde haakje hangen.

Suse (15 jaar) vertelt

Iedere dag als ik uit school kom, moet ik met de trein. Soms moet ik wel 15 minuten wachten op de trein en dat is saai. Ook als ik in de trein zit, duurt het 12 minuten voordat ik bij mijn station ben. Ik verveelde me altijd erg, totdat ik een goede tip kreeg om van tevoren een plan te maken wat ik kan doen tijdens het wachten of in de trein zitten. Nu heb ik een lijstje met dingen die ik kan doen en neem ik in mijn tas altijd een paar dingen mee die ik leuk vind. Ik heb bijvoorbeeld een notitieboekje, waarin ik tijdens de treinrit kleine tekeningen kan maken, en tijdens het wachten op de trein zoek ik soms op mijn telefoon naar nieuwe liedjes voor mijn afspeellijst. Ik heb een koptelefoon gekocht, zodat ik lekker muziek kan luisteren. Nu is het reizen niet meer zo vervelend.

GOED OM TE WETEN

Sommige meisjes met autisme vinden het moeilijk om een activiteit te bedenken als ze vrije tijd hebben. Je krijgt vrije tijd op verschillende momenten. Soms moet je ergens op wachten, soms moet je even alleen spelen, soms heb je onverwachts een half uurtje niks te doen en soms heb je een hele dag vrij. En als je vakantie hebt, heb je ineens heel veel vrije dagen.

Vaak vinden meisjes met autisme het fijn wanneer de activiteiten, van een dag of week, van tevoren duidelijk zijn. Een planning is daarom erg fijn. Vrije tijd is vaak bedoeld om te ontspannen, maar meisjes met autisme krijgen soms juist stress door vrije tijd, omdat ze niet weten hoe ze hun tijd kunnen invullen. Kiezen kan voor hen ook moeilijk zijn (want wat houdt het precies in?). Pas wanneer er

Take home messages...

- ▶ Autisme bij vrouwen nog vaak niet herkend: luister en vraag door
- ▶ Autisme bij vrouwen uit zich soms anders dan stereotiep mannelijk beeld
 - vrouwelijk fenotype?
- ▶ Vrouwen camoufleren meer dan mannen
- ▶ Mannen camoufleren ook (en vertonen soms ook 'vrouwelijk beeld')
- ▶ Het concept 'camoufleren' kent nog een aantal serieuze uitdagingen
 - terminologie/definitie; hoe meetbaar maken?
- ▶ Focus behandeling meer op 'je leven inrichten en leiden zoals het bij je past'

Bedankt voor uw aandacht...

Afsluiting

- Samenvatting vanmiddag
- Poll
- Overzicht in de stad

Wat neem je mee uit deze bijeenkomst in je huidige werkzaamheden?

diagnostiek ass vrouwen
nieuwe informatie
inspirerende bijeenkomst
info kennis
leven zoals bij je past
inspiratie
kennis en inspiratie
connectie
verband corona en ass
het camoufleren
sociale impact
goed uitvragen
corona en ass
verschil manvrouw ass

inzicht

camoufleren

verdieping goede info

Overzicht in de stad 18-

18-	Levvel	Arkin	Dokter Bosman	Voorzet	Dr Leo Kannerhuis	GGZ inGeest
DIAGNOSTIEK	Ontwikkelingsanamnese	ja	ja	nee	indien complex	nee
	3di ADOS				of bij second opinion	
BEHANDELING	Psycho-educatie	ja	Psycho-educatie Brain Blocks	nee	bij stagnatie in reguliere behandeling	nee
	PEERS-training		Aanpak comorbiditeit middels ACT/ schema/ CGT/ EMDR		bij comorbide/ systeem problematiek	
	ToM-training		Systemische behandelgesprekken		indien noodzaak voor uitgebreide/ specialistische psycho-educatie	
			Comet groep Psycho-educatie ouders <i>NB contra-indicaties</i>			
OVERIG	Dagbehandeling Atlantis 12+		Ouderbegeleiding		Consultatie	
	Dagbehandeling Kajak 12-		Mindful parenting		Verschillende trainingen (kinderen, ouders, PEERS, mindfulness)	
	Expertiseteam		Jongeren ontspangroep			
	Ouderbegeleiding					

Overzicht in de stad 18+

18+	Levvel	Arkin	Dokter Bosman	Voorzet	Dr Leo Kannerhuis	GGZ inGeest
DIAGNOSTIEK	nee	nee	ja, en ook comorbiditeit	ja	indien complex of bij second opinion	ja
BEHANDELING	nee	nee	Pscycy-educatie (groep of individueel)	kortdurend, normale/ hoge begaafdheid	bij stagnatie in reguliere behandeling	BGGZ en SGGZ
			MBCT		bij comorbide/ systeem problematiek	Poliklinische hulp (oa. jongeren en 65+)
			Omslaggroep		indien noodzaak voor uitgebreide/ specialistische psycho-educatie	FACT
			Aanpak comorbiditeit middels ACT/ schema/ CGT/ EMDR			VIP
			Systemische behandelgesprekken			EDIT
		<i>NB contra-indicaties</i>			Klinische opname	
					Online behandelingen	
					Neuro-modulatie	
					Verplichte zorg	
OVERIG			Jongeren ontspangroep	Voorzet Arbeid	Consultatie	
			Coachgesprekken	Voorzet Begeleiding	Verschillende trainingen (kinderen, ouders, PEERS, mindfulness)	
			Zelfbeeldtraining	Voorzet Vakantie en Vrije tijd		
				Voorzet TOP		

Adviesteam

Het adviesteam zoekt naar oplossingen voor knelpunten in zorg, onderwijs en wonen voor mensen met autisme. Het gaat hierbij om **complexe** situaties waarin de aanwezige hulpverleners of ondersteuners niet goed meer weten hoe ze verder moeten. Of waarbij de situatie is vastgelopen of dreigt vast te lopen. Het Adviesteam Autisme is een groep mensen van verschillende organisaties, met expertise op het gebied van autisme.

Ga naar: <https://www.autisme-amsterdam.nl/expertisenetwerk/contact-met-een-professional>

of neem contact op via autisme-amsterdam@sigra.nl

Steek je digitale Teams-hand op als jij:

Bekend was met het Expertisenetwerk Autisme Amsterdam

Sprekers: bedankt!!!

Bedankt voor je aandacht

Sigra.nl

**Samen sterk
voor zorg & welzijn**